

Katarzyna Dembicz

POŻEGNANIE – ZMARLI
PROF. PAULO EDGAR RESENDE
(1933-2011)
PROF. JOSÉ FLÁVIO PESSOA DE BARROS
(1949-2011)

Na wiosnę odeszło od nas dwóch wspaniałych ludzi, badaczy latynoamerykanistów – profesorowie Paulo Edgar Resende i Jose Flavio Pessoa de Barros, współpracujący przez wiele lat z CESLA.

Paulo Resende, wybitny politolog brazylijski przyjechał do Polski w 1995 roku z grupą studentów PUC Sao Paulo, aby uczestniczyć w pierwszej edycji Intensywnego Seminarium Letniego przygotowanego przez CESLA we współpracy z Instytutem Filozofii i Socjologii na temat „Europa Środkowa i Wschodnia: procesy transformacji i ich odniesienia latynoamerykańskie”.

Rok później po raz pierwszy do Polski przyjechał José Flávio Pessoa de Barros; wraz z Marią Teresą T. B. Lemos poprowadził wykłady pod tytułem „Kultura Brazylii”.

W obu przypadkach te pierwsze spotkania zaowocowały stałą współpracą z naszym Centrum, która przerodziła się również w przyjaźń. Choć widywali się nie częściej niż raz w roku, nasze spotkania były niezwykle serdeczne.

Co ciekawe obie postaci łączy Francja, São Paulo i głęboka wiara.

José Flávio, antropolog, specjalizujący się w religiach afro brazylijskich, jest autorem opublikowanej w Polsce (CESLA UW) książki „Olubaję. Uczta Bogów. Wprowadzenie do afrobrazylijskich obrzędów candomblé” w tłumaczeniu Renaty Siudy-Ambroziak (poniżej – niektóre jego publikacje). W 1983 roku uzyskał doktorat z dziedziny antropologii na Uniwersytecie w Sao Paulo, a trzy lata później przeprowadził na Uniwersytecie w Paryżu rozprawę habilitacyjną. Jednak przede wszystkim był *babalorixá* – kapłanem *candomblé*. Badaniom kulturoznaw-

czym i religioznawczym poświęcił ogromną część swojego życia zawodowego.

Profesor Resende dochodził dosyć krętą ścieżką do świata nauki. Jego pierwszymi studiami była stomatologia na Uniwersytecie w Minas Gerais. W efekcie, w latach 50. otworzył prywatną praktykę w Governador Valadares. Szybko jednak zrezygnował, jak sam twierdził, z „zarabiania pieniędzy”. Wyjechał do Włoch, gdzie został diakonem (przyjął pierwszy stopień święceń kapłańskich). W tym czasie związał się silnie z teologią wyzwolenia. Potem jednak, w latach 70., odszedł od Kościoła. Studiował we Francji, na Uniwersytecie w Lyonie, a rozprawę doktorską z zakresu procesów integracyjnych w Ameryce Łacińskiej obronił w 1975 roku na PUC – Pontificia Universidade Católica de São Paulo. Od 1967 roku był zatrudniony na tej uczelni, a w latach 1990-92 sprawował funkcję jej prorektora. Jest autorem wielu prac dotyczących polityki wewnętrznej i zagranicznej Brazylii, a także stosunków międzynarodowych w Ameryce Łacińskiej.

Obaj aktywni do samego końca. Paulo Edgar zmarł po długiej i wyczerpującej chorobie w kwietniu 2011 r. José Flávio odszedł nagle i niespodziewanie w maju br.

Wybrane publikacje:**José Flavio Pessoa de Barros**

- *A Galinha d'Angola: Iniciação e Identidade na Cultura Afro-Brasileira*. Arno Vogel, Marco Antonio da Silva Mello, Rio de Janeiro: Pallas, 1993.
- *Segredo das Folhas: Sistema de Classificação de Vegetais no Candomblé Jêje-Nagô do Brasil*. Rio de Janeiro: Pallas: UERJ, 1993, 1997.

- *Ewe Orisa: Uso Litúrgico e Terapêutico de Vegetais*. Bertrand Brasil, 2000.
- *Na Minha Casa: Preces aos Orixás e Ancestrais*, Pallas, 2003.
- *A Fogueira de Xangô, o Orixá de Fogo*, Pallas, 2005.
- *Banquete do Rei-Olubajé*, Pallas, 2005.
- (org.). *Comunicação e Cultural*. Petrópolis: Editora Vozes, 2000.
- (org.). *Desafios da Comunicação*. Petrópolis: Vozes, 2001.
- *Ciências Sociais na atualidade: realidades e imaginário*, Teresinha Bernardo & Paulo-Edgar Almeida Resende (org.), São Paulo, Editora Paulus, 2007, 268 páginas.
- *Ciências Sociais na Atualidade: movimentos*, Teresinha Bernardo & Paulo-Edgar Almeida Resende (org.), São Paulo, Editora Paulus, 2006, 343 páginas.
- (org.). *Desafios da globalização*. Petrópolis: Editora Vozes, 1998.

Paulo Edgar Resende